

MINĂSTIREA SINAIA

La poalele muntelui Furnica din lanțul Bucegilor, unde drumul se rupe în adâncuri de văi, semănate cu tândări de piatră, aduse în șerpuitul lor năvalnic de apele iuți ale Peleşului, acum trei veacuri nu erau decît nemărginitele păduri de brazi. În fund, sub bolta cerului albastru strejuiau, ca și azi: Vîrful cu Dor, Jepii și Caraimanul, cu crenelul lor ascuțit și creștetul de cremene acoperit pînă în toiul verii de neprihănitele zăpezi.

Sfințenia pustietății, păzită de vulturii stîncilor și de fiarele sălbatece, nu era străbătută atunci decît de urmele ciobanilor, ori de pasul prevăzător al haiducului, ce-și doinea cîntecul de libertate și răzbunare, cînd un mare boier muntean, plin de evlavie și împovărat de prisosul bogăției sale, spătarul Mihail Cantacuzino, frate, nepot și unchi de Domn¹), clădi aci un sfînt lăcaș, întru mărirea lui Dumnezeu, întru iertarea păcatelor sale și pentru adăpostul drumeților. Acesta este începutul cel statornic al mînăstirii Sinaia, în anul mîntuirii 1695²).

Se spune că prin anii 1682—3, cînd pe tronul Țării Romînești domnea fratele său Șerban, Mihail Cantacuzino împreună cu mama sa Elena și cu sora sa Stanca, făcură o călătorie la Locurile Sfinte^{2 a}), cercetînd cu acest prilej și Muntele Sinai. Intorcîndu-se apoi în țară, evlaviosul spătar se apucă să zidească în orașul Rîmnicul Sărat, împreună cu nepotul său Constantin Vodă Brîncoveanu, «o mînăstirea măreață și minunată», cu hramul Adormirea Maicii Domnului, pe care o închină în anul 1694 la

1. Cf. N. Iorga, *Țara Romînilor*, I, Vălenii de Munte, 1910, pp. 68-69. Spătarul Mihail Cantacuzino, — feciorul lui Constantin Cantacuzino postelnicul, cel ucis din porunca lui Grigore Ghica Vodă, în trapeza mînăstirii Snagov la 20 decembrie 1663 — este frate cu voevodul Șerban Cantacuzino (1678-1688), nepot de fiică al lui Radu Vodă Șerban (1602-1611) și unchi de soră al lui Constantin Basarab Brîncoveanu (1688-1714). Despre el, vezi Al. G. Găleşescu, *Spătarul Mihail Cantacuzino*, București 1906.

2. Izvoarele istorice recunosc în de obște anul 1695 ca dată a înființării mînăstirii Sinaia. Astfel, pomelnicul vechi spune că «s-au început a se zidi la anul 7203 (1695), luna iulie». Într-o pisanie din 1843, citită de arhim. Ghenadie Enăceanu, se spune la fel, că mînăstirea s-a zidit în anul 1695. Părerea că a fost întemeiată în anul 1693, s-ar putea lămuri doar așa: în acest an s-a început clădirea chiliilor, a zidurilor înconjurătoare și a bisericii, care s-au săvîrșit în anul 1695, cînd s-a și sfințit. Greutatea cunoașterii anului adevărat purcede de acolo că atît pisanja, cît și hrisoavele de întemeiere au fost pierdute.

2 a. O însemnare în slavonește aflată pe un codice al mînăstirii Sf. Sava din Palestina, arată că la «anul 1682, luna aprilie 26, a sosit aci în cetatea Ierusalim, doamna Ilinca, mama voevodului valah, cu fiul său Mihail spătarul și fiica sa Stanca». (A. Papadopol-Kerameus, *Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη*, t. II, 2, Petersburg, 1894, p. 721). Că spătarul Mihail Cantacuzino în călătoria sa la Locurile Sfinte, a fost și la muntele Sinai, o spune și Patriarhul Samuil al Alexandriei, la 15 iunie 1715, arătînd că acesta, «cuprins de dumnezeiască rivnă... necrușînd nici viață, nici bogăție,

«de Dumnezeu umblatul Munte Sinai»³⁾, hotărînd că toți călugării ce vor viețui aici «să păzească, fără zăticnire, aceeași bisericăască rînduială ca și în Muntele Sinai»⁴⁾. Tot atunci, prin dumnezeesc îndemn, zidește din temelie «pe apa Prahovei, la pustie, sub muntele Bucegiului... un schi-tișor, numindu-se Sinaia, după asemănarea Sinaei cei mari», întru cinstea Adormirii Maicii Domnului⁵⁾.

În *Ctitoricescul Așezămînt* făcut înainte de moartea sa, întîmplată în anul 1716, spătarul Mihail Cantacuzino spune că «mai înainte zidirii aceștia să aflau sihăștri acolo, la pustia aceasta și neputînd trăi de tîlhari, de vreme ce pe acele vremuri lăcașurile tîlharilor, mai osebit din alte locuri, acolo le era», a chibzuit «a fi zidirea aceasta sihăștrilor acelora și altora după dîșșii umbrire și liman de odihnă și de adăpostire». Acest lucru îl mărturisește și patriarhul ecumenic Gavriil, prin scrisoarea sa din 18 octombrie 1702, arătînd că marele spătar Mihail Cantacuzino, întîmpinîndu-l la Adrianopol, i-a mărturisit în plin sobor că «din dumnezeiască rîvnă au ridicat din temelie, în Țara Romînească, pentru spăsenia sufletului și pomenire neîncetată, o sfîntă și cinstită mînăstire, cu hramul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, în muntele de acolo, ce se chiamă Bucegiu, pe malul rîului Prahova, pe care a numit-o Sinaia... îndemnîndu-se de multa dragoste și evlavie ce avea către sfîntul și de Dumnezeu umblatul Muntele Sinai⁶⁾».

Așa dar, după cum spune în anul 1717 și patriarhul Hrisant al Ierusalimului, spătarul Mihail Cantacuzino «după asemănarea Sfîntului Munte Sinai... a vrut și a poftit, cu voie și cu sfat bisericesc, de a numi această mai sus pomenită mînăstire cu această numire a acestui Sfînt Munte, punîndu-i numele Sinaia, care de vreme ce se află această sfîntă mînăstire într-acel munte pustiu și pietros, pentru greul strîmtorii căilor, căci umblet și trecere de care n-are să se folosească cu aducere de po-

negîndindu-se nici la necazuri, nici la trudă, intrînd în această lungă, îngustă și anevoioasă călătorie, a alergat spre închinare a sfintelor și de Dumnezeu imblate locuri, atît a celor din Sfînta Cetate a Ierusalimului și de prin prejurul ei, cum și a veneratului Munte Sinai». (Al. Gh. Găleşescu, *Eforia Spitalelor Civile din București*, București 1900, pp. 20-44). Știm că la 17 aprilie 1715, Patriarhul Samuil sosise în București, de unde scria lui Hrisant al Ierusalimului, care se afla la Iași, vestindu-l că a fost bine primit de Ștefan Vodă Cantacuzino (D. G. Ionescu, *Relațiile Țărilor Romîne cu Patriarhia de Alexandria*, București 1935, pp. 34-35).

3. Virgil N. Drăghiceanu, *În amintirea lui Constantin Brîncoveanu, 1714-1914*, București 1914, pp. 52-53.

4. Hurmuzachi-Papadopol-Kerameus, *Documente privitoare la Istoria Romînilor*, Texte grecești, t. XIII, București 1909, p. 373; vezi și traducerea romînească G. Murnu-C. Litza, *Scrieri și documente grecești privitoare la Istoria Romînilor*, București, 1914, p. 341.

5. Vezi *Ctitoricescul Așezămînt*, în Biblioteca Academiei R.P.R., ms. rom. nr. 1055, ff. 1-3, publicat în lucrările privitoare la istoria acestei mînăstiri și anume: Arhim. Ghenădie Enăceanu, *Sinaia, Istoria monastirei*, București 1881, și apoi de Al. Gh. Găleşescu, *Sinaia*, București, 1895, pp. 34-35; Arhim. Nifon, *Monastirea Sinaia (1695-1895)*, București 1895, pp. 17-20 (fără dată); Al. Gh. Găleşescu, *Eforia Spitalelor Civile din București*, București 1900, pp. 819-821. Adăugăm că cea mai temeinică istorie a mînăstirii Sinaia a întocmit-o preotul Dumitru D. Bădiceanu din Ploiești, folosind un bogat material inedit, cules din Arhivele Statului și arhiva Eforiei Spitalelor Civile, și pe care a susținut-o în ziua de 1 decembrie 1949, ca teză de doctorat în ramura Istoriei Bisericii Romîne, la Institutul Teologic Universitar din București.

6. Hurmuzaki-Iorga, *Documente privitoare la Istoria Romînilor*, XIV, 1, p. 352, n. 402.

vară mare, ci toată hrana ei în greu și în necaz prea mâini o trage și o suie»⁷⁾).

După rînduiala statornicită de osîrdnicul ctitor, prin «așezămîntul» său amintit mai sus⁸⁾, călugării care își făceau podvigul aici, erau sihastri și chinovioți, adică unii țineau obiceiul îndătinat «a locui prin păduri, în pustie afară», alții «în mînăstire spre paza și poslușania schitului». Ei aveau îndatorirea să trăiască «sihăstrește». Cei ce viețuiau de obște în mînăstire aveau deslegarea să mănînce «dulce» numai la «praznicele cele împărătești și ale sfinților mari și sîmbetele și duminicile»; iar cei ce locuiau prin păduri «în viață lor sînt tot în post», urmînd să vină și să-și ia hrana lor de la mînăstire.

Mînăstirea se cîrmuia de către stareț, ales de sobor «altul din streini să nu se puie, fără decît din obște, din cei din mînăstire, pe care îl va arăta Dumnezeu să-l afle soțul de a fi vrednic».

Ținînd seama că Sinaia era așezată în munți și departe de lume, spătarul Mihail Cantacuzino hotărăște să-și lase această ctitorie sub veghea episcopului mînăstirii Colțea din București — zidită tot de el — care va avea îndatorirea ca mînăstirea «să se chivernisească bine și să nu i se înstrăineze averea».

Însă ca viețuitorii adăpostiți în această chinovie să trăiască fără grijă, iar mînăstirea să-și poată împlini rostul ei firesc, atît ctitorul cît și alți evlavioși creștini au înzestrat Sinaia în decursul vremii cu moșii întinse⁹⁾, cu munți și păduri¹⁰⁾, cu vii¹¹⁾ și locuri de tîrg¹²⁾, cu case, mori și prăvălii¹³⁾.

Prin așezarea ei la loc singuratic și greu de umblat, mînăstirea Sinaia a fost silită să ducă, dela început, o viață aspră și plină de pri-

7. Al. Gh. Găleşescu, *Sinaia*, pp. 63-64.

8. Editura *Ctitoricescului Așezămînt*, lăsat de spătarul Mihail Cantacuzino, îl socotesc a fi din 15 octombrie 1695, ceea ce nu poate fi adevărat pentru următoarele pricini: în el se vorbește despre blestemul pentru alegerea starețului, întărit prin «hrisovul» Patriarhilor Samuil al Alexandriei și Hrisant al Ierusalimului, care, precum se știe, întîiul a păstorit între anii 1710-1723, iar al doilea între 1707-1731 (cf. P. Năsturel, *Lista patriarhilor ortodocși*, în revista *Hrisovul*, an. VII (1947), pp. 160, 186). Deasemenea se spune că Sinaia va sta sub epitropia mînăstirii Colțea din București, zidită tot de spătarul Mihail Cantacuzino prin anii 1701-1702 (cf. I. Ionașcu, *Scoala dela Colțea*, în rev. *Biserica Ortodoxă Română*, an. LIV (1938), p. 212). Intrucît spătarul Mihail Cantacuzino moare în vară anului 1716, fiind ucis de turci la Adrianopol, părerea noastră este că acest *Ctitoricesc Așezămînt* nu poate fi mai vechi de anul 1711 — adică după alegerea Patriarhului Samuil în scaunul Alexandriei. Anul 3GE (=7202=1693) cred că trebuie emendat 3GK (=7220=1711), oct. 15, dată fiind obișnuita confuzie între cifrele chirilice E (=2) și K (=20).

9. Toate aceste moșii, dăruite de ctitor sau cumpărate de stareți, sînt înfățișate, pe temeii de documente, în lucrarea Pr. D. Bădiceanu, *Mînăstirea Sinaia*, pp. 125-152 și anume: Amaru, Batogu, Dudeștii de Baltă, Pelini, Hizești, Sărasca, Matîța, Delnița, Podeni, Mineciu, Schiulești, Făcăeni, Poiana, Slobozia și Tigoiu.

10. *Ibidem*, pp. 153-166: muntele Măgura, Clăbucetul, Bobul, Furnica, Piscul Cîinelui, Doamnele, Găguțul, Podul Izvorului, Valea Rea, Poiana Țapului, Valea Cerbului, Piatra-Arsă, Pietricica, Șețu, Negrașul, Fundurile, Silișteea, Podurile și Podurile Cioarii.

11. *Ibidem*, pp. 167-171: Valea Teancului, Filipești, Pelina, Cernătești, Bălțați și Scăeni.

12. *Ibidem*, pp. 172: În Valea Negovanilor și la Urlați.

13. *Ibidem*, pp. 172-173: prăvălia din București, casele, moara și circiuma din orașelul Cimpina. Firește că, pentru stăpînirea și folosirea acestei întinse averi, egumenii mînăstirii Sinaia au fost nevoiți, în decursul vremii, să aibă numeroase judecăți.

mejdii, mai ales din pricina tâlharilor, care o bîntuiau neconținut. Ca să-i vină în ajutor, Domnii Țării Românești i-au hărăzit numeroase scutiri, miluiiri și dani. Astfel prin hrisovul său din 9 martie 1701 Constantin Vodă Brîncoveanu scutește de toate dăjdile, 40 de oameni străini «pușcași» cu vâtaful lor, cu îndatorirea «să fie numai de paza mînăstirii», care «aflîndu-se la loc greu de munte, aproape de hotarul țării, pre unde pururea sînt oameni răi, hoți, tâlhari, care nu numai jefuesc călătorii, ci îi și omoară... iar călugării în mare grijă și primejdie se află și trăesc»¹⁴). Această scutire este întărită apoi de Domnii următori: Ștefan Cantacuzino, Nicolae și Ioan Mavrocordat¹⁵).

Deosebit de cei 40 de pușcași, Constantin Brîncoveanu, prin hrisovul său din 25 iunie 1714, dă mînăstirii Sinaia dreptul «a țineare.. zece case de oameni streini, adecă scheai, ungureni, moldoveni, arbănași, sîrbi», care să fie de treaba și poslușania călugărilor pe moșia dela Cîmpina, avînd ei scutire de toate dăjdiile, iar dijmăritul, oieritul și vinăriciul să-l dea mînăstirii¹⁶).

Dar de cîte lucruri n-are trebuință o mînăstire? De aceea un alt șir de scutiri domnești tind să sporească veniturile chinoviei dela Sinaia. Ca atare, «este iertată de toate dăjdiile și orînduielele cîte vor ieși pe an de la vistierie», privind mînăstirile. Iar acestea nu erau puține, căci hrisovul lui Grigore Ghica Vodă, din 20 iulie 1753, înșiră peste douăzeci de biruri la care puteau fi supuse mînăstirile. Însă «această mînăstire fiind la loc de munte, cu nevoe de hrană și făr de niciun venit», poruncește «să nu fie de nici un fel de dăjdii» supărată, «măcar și cînd ar da alte mînăstirii» ea să nu dea. Ii mai hărăzește apoi «doi măjari», care vor fi iertați și în pace de dăjdiile vistieriei, cu îndatorirea însă «a da la sfînta mînăstire pre an, peste sărat, după cum va așeza cu egumenul, ca să fie pentru hrana părinților»^{16 a}).

Încă în viață fiind, ctitorul dobîndește dela nepotul său Ștefan Vodă Cantacuzino hrisovul din 24 iunie 1714, prin care hotărăște să se facă într-o zi pe săptămînă, adică marțea, tîrg în gura Urlaților, iar vama să o ia mînăstirea Sinaia «ca să fie pentru podoaba sfîntului lăcaș și pentru hrana părinților ce vor fi lăcuitori acolo», urmînd ca numai mînăstirea să aibă dreptul a-și vinde aici vinurile¹⁷).

Printre daniile făcute de spătarul Mihail Cantacuzino ctitoriei sale dela Sinaia, erau și moșiile Matîța, Pelini și Hizești, din ținutul Săcueni, împreună cu puțurile de păcură aflătoare acolo. Prin hrisovul său din august 1733 Grigore Ghica da dreptul mînăstirii Sinaia «să aibă a ținea și a stăpîni trei fîntîni de păcuri izvoritoare și o groapă de pămînt ce să lucrează păcură într-însa»¹⁸).

După moartea ctitorului său, întîmplată în vara anului 1716, mînăstirea Sinaia a trecut prin oarecari greutăți, care i-au zăticnit mult mersul ei înainte. Astfel, în 1721 egumenul Nicodim se judecă cu epitropii mînăstirii

14. Al. Gh. Găleşescu, *op. cit.*, pp. 42-45.

15. *Ibidem*, pp. 58-62.

16. *Ibidem*, pp. 45-47, cf. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, pp. 55-56. Acest hrisov este întărit și de urmașii în domnie ai lui Constantin Brîncoveanu, iar Grigore Vodă Ghica, la 20 iulie 1753 sporește numărul acestor scutelnici la 30, «iertăți de toate birurile».

16 a. *Ibidem*, pp. 58-59; anexa p. CXXIV.

17. *Ibidem*, pp. 60; anexa p. CXII, CXIII.

18. *Ibidem*, pp. 62; anexa, p. CXXVIII.

Colțea pentru că aceștia nu plătiseră timp de patru ani cei o sută de taleri pe an, dăruiți de spătarul Mihail Cantacuzino din venitul ocnelor de sare dela Slănic.

Tot pe atunci venind aici «spre locuință» un fost episcop al Țirului, anume Dionisie, grec de neam, ca să cucerească încrederea călugărilor și chiar a mitropolitului țării, se apucă să facă unele îmbunătățiri, după cum glăsuște pisană așezată de el, deasupra porții de intrare în curtea bisericii vechi: «Această poartă și cu toate înnoiturile câte se văd aici, au făcut părintele Dionisie proin Tiru, în zilele lui Ioan Nicolae Mavrocordat, în anul dela Adam 7288 (1720), mai 20»¹⁹). Curînd, apoi, el ia întreaga mînăstire asupra sa «ca să o economisească». În adevăr, începînd din 3 iulie 1721 și pînă la 25 aprilie 1726, în locul starețului Nicodim, întîlnim egumen al Sinaiei pe acest Dionisie, deși «Ctitoricescul Așezămînt» oprea, sub greu blestem, pătrunderea călugărilor străini la cîrmuirea acestei chinovii. Măcar că din documente reiese că el s-ar fi îngrijit de averea mînăstirii, totuși un hrisov dat de voevodul Grigorie Ghica la 11 maiu 1752, ne spune că Dionisie era «un om năpraznic și de Dumnezeu netemătoriu» care în vremea cît a fost egumen «nu numai că au stricat așezămînturile și tocmealele ce făcuse ctitorul, ci și au prăpădit toate ale mînăstirii», pentru care fapte Nicolae Vodă Mavrocordat «cu mare mînie l-au lipsit de acolo»²⁰). Din această vreme de zbucium pentru obștea călugărilor dela Sinaia, se păstrează în muzeul mînăstirii un frumos artofor, avînd pe el următoarea pisanie: «Artofor dat sfintei mînăstiri Sinaiei ot Buceciu, de Mihai Cantacuzino comis., leat 7235 (=1726) Dec. 3»²¹).

În timpul războiului ruso-turco-austriac din 1787—1791, mînăstirea Sinaia avu de îndurat mari necazuri și stricăciuni. Imprăștiindu-se călugării de frica armatelor nemțești, intrate atunci pe valea Prahovei, bătrînul stareț Rafail, împreună cu doi călugări au luat clopotele și odoarele mînăstirii și după ce le-au îngropat, au fugit în Transilvania²²). După ce oștile turcești au învins pe Nemți la Predeal, s-au întors în tabăra dela Sinaia și au poruncit să se dea foc mînăstirii, spărgînd în două locuri și zidul înconjurător. «Fost-au poruncă să o răsipească de tot», dar vătaful de plaiu le-a spus că o va dărîma el în urmă și așa s-a întîmplat că a scăpat mînăstirea de la pieire²³).

La 1790 este orînduit egumen Damaschin Monahul, prin destoinicia căruia se drege mînăstirea și se fac multe alte îmbunătățiri și clădiri noi²⁴). Astfel peste doi ani se termină paraclisul, după cum arată pisa-

19. V. Al. Găleşescu, *Sinaia*, p. 100; Arhim. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, p. 85; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, București 1909, p. 353; Arhim. Serafim Georgescu, *Sfînta mînăstire Sinaia*, Ploști 1936, p. 105.

20. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 66; anexa, pp. XVII, CX.

21. Cf. N. Iorga, *Ibidem*, p. 354; Al. Gh. Gălășescu, *Sinaia*, p. 116.

22. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 71.

23. Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaia*, p. 99.

24. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 75. Cînd la 15 martie 1790, Mitropolitul Cosma numește egumen la Sinaia pe Damaschin monahul, îl îndatorează să se silească «atît cele din lăuntru cît și cele din afară să le aducă la bună și lăudată stare, înnoind și meremetisind cele stricate și dărăpănite». Într-o scrisoare din 1829 a egumenului Ioasaf către Mitropolie, se spune: «Dăschizîndu-se războiul cu nemții în zilele lui Mavroghene (1786-1790), s-au imprăștiat părinții călugărași, fiindcă s-au ars schitul Sinaia». (*Ibidem*, p. 73; cf. arhim. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, pp. 107-108).

nia: «1792 maiu 7. Damaschin monah sinait»²⁵). După aceea, tot cu cheltuiala și purtarea sa de grijă, se zugrăvește din nou biserica mînăstirii, precum se spune tot în pisanie: «Zugrăvitu-s-au această sfîntă biserică în zilele prea luminatului Domn Io Alecsandru Constantin Muruz Voievod, fiind mitropolit preasfințitul Dositei și s-au săvîrșit prin toată osteneala și cheltuiala părintelui egumen Damaschin, anul 1795 sept. 16»²⁶). Prin chivernisirea lui se mai zidește atunci «casele cele înalte dela altarul bisericii despre răsărit, în rînd cu clopotnița și pre care le-au orînduit pentru arhundarie»²⁷).

În 1821, pe vremea revoluției lui Tudor Vladimirescu, mînăstirea ajunge din nou pustie. Rămîn de strajă numai doi călugări, Roman și Bogoslov, care păzeau «să nu se primejduiască de tîlhari». O parte din arnăuții fugăriți de turci, care-i bătuseră la Tîrgoviște, trec peste munte și se adăpostesc la Sinaia²⁸). Dar aflîndu-se că vin turcii, ei sînt ascunși de către călugări. Turcii, după ce au poposit o zi și o noapte în mînăstire, luînd călăuză pe călugărul Roman «au pornit pașa cu oștirile peste muntele Buceciului, mergînd deadreptul la vama Branului și la Cîmpulung, de unde scăpînd călugărul Roman s-a înapoiat iarăși în monastire... scăpînd călugării de primejdia arderii focului», spune Doroftei Bertescu^{28 a}).

În anul 1840 s-a început clădirea caselor din afara zidurilor mînăstirii, din spre pîrîul Peleş, care au fost terminate în anul 1842, cînd starețul Ioasaf pune temelia bisericii celei mari, pe care la moartea sa — în tîmplată la 24 septembrie 1843 — o lasă ridicată de roșu și învelită. Biserica este terminată apoi prin strădania urmașului său în săreție, Paisie Arhimandritul, care în anul 1846 o tencuește, o zugrăvește și îi face catapeteasma²⁹).

Tot prin osteneala starețului Paisie, în anul 1847 «s-a făcut și șirul caselor de zid, dinspre miazăzi (de noua biserică), pe mal, asupra drumu-

25. N. Iorga, *ibidem*, p. 354. La 12 mai 1792, Mitropolitul Cosma poruncește protopopului plaiului Prahova să meargă să-l tîrnosească, arătînd că a fost înștiințat de arhiereul Daniil Zihnon, episcopul Colței, că acest paraclis «s-ar fi curățat și l-ar fi gătît din toate... avînd și cele trebuincioase odăjdii, cărți, sfintele vase, toate deplin (Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, p. 42). În acest paraclis, egumenul Damaschin este zugrăvit ctitor (D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 77).

26. N. Iorga, *ibidem*, p. 353.

27. Arhim. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, p. 78.

28. Pr. D. Brădiceanu, *op. cit.*, p. 78.

28 a. Cf. Arhim. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, p. 115. După potolirea revoluției din 1821, și restatornicirea domnilor pămînteni, Doroftei Bertescu, cronicarul Sinaii, spune că pe vremea starețului Justin (1808-1829), erau în mînăstire peste 70 de călugări.

29. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 82. Pisania acestei biserici nu se mai știe azi unde se află. Se bănuiește că a fost scoasă în anul 1903, în urma reparațiilor făcute atunci de către Eforia Spitalelor Civile, cînd s-a pus alta nouă. Pisania cea veche avea următorul cuprins: «...La leatul 1843 s-au mai adăugat această sfîntă biserică în zilele prea luminatului nostru Domn Gheorghe Dumitru Bibescu Voievod, cu blagoslovenia Preasfințitului mitropolit al țării, D.D. Neofit, cu cheltuiala casei și din afierosirile fericitilor ctitori, în numele Prea Sfintei Treimi, și în cinstea Adormirii Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu. S-a început zidirea acestei biserici de roșu în stăreția cuviosului părinte Ioasaf arhimandritul, întru care an a și răposat în Domnul și s-a desăvîrșit prin stăruința, osîrdia și osteneala prea cuvioșii sale părintelui Paisie arhimandritul, starețul acestui sfînt lăcaș și toate podoabele pe din lăuntru și afară cu chiliile împrejur, cum se văd. Anul 1846. august, 15». (cf. Al. Gh. Găleşescu, *Sinaia*, p. 103; arhim. Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, pp. 31-36). Descrierea amănunțită a bisericii celei mari și a caselor zidite prin osteneala stareților Ioasaf și Paisie, se află în catagrafia mînăstirii din 1859.

lui Brașovului, arhondaric cu 11 odăi, înmobilându-se pă din lăuntru și pă din afară»³⁰).

Dar, precum spune protosinghelul Doroftei Bertescu, îndată după săvârșirea acestor lucrări «pentru mînăstirea Sinaia și a călugărilor dintr-însa s-au început anii durerilor; că din an în an răul s-a înmulțit, că n-a mai fost pace și liniște»³¹). Astfel, în revoluția din 1848, Sinaia «a fost izbită cu furioase supărări și mari turburări», așa că n-au mai rămas aici decît patru călugări. În 1849, din porunca domnitorului Știrbei, mînăstirea fiind căzută din drepturile sale ctitoricești, este scoasă din rîn-

Minăstirea Sinaia, — întemeiată de Spătarul Mihail Cantacuzino, la sfîrșitul veacului al XVII-lea.

durile chinoviilor și trecută printre cele de clasa treia, urmînd ca pe viitor averile ei să se arendeze prin licitație, iar prisosul veniturilor să fie dat în folosul spitalului Colțea»³²).

Cu toate acestea, în vîltoarea revoluției de la 1848, găsim atrași și doi călugări din mînăstirea Sinaia. Unul este ieromonahul Varlaam, despre care Al. G. Golescu, spune că era printre «cei mai fierbinți apostoli ai libertății și ai naționalității romînești», fapt pentru care a fost numit

30. *Ibidem*, p. 131.

31. *Ibidem*, p. 135. Această nouă întocmire pricinui mare întristare în sinul obștei, încît starețul Paisie a căzut într-o boală de atac de care nu s-a mai putut tămădui, iar unii din călugări au ieșit din mînăstire.

32. Din bugetul pe 1851 se vede că veniturile mînăstirii Sinaia pe acest an erau de 113.765 lei, iar cheltuielile se ridicau la 74.692 lei, dintre care 3.000 lei erau prevăzuți pentru «oarecari reparații la ferestrele turlor bisericii», și 1300 lei pentru «săvîrșirea morii pe lîngă mînăstire, care este începută mai dinainte, fiind neapărat

comisar extraordinar al guvernului provizoriu³³). Iar al doilea este arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu, socotit între capii mișcării din județul Prahova și care scria lui N. Bălcescu la 27 iunie 1848, că în urma îndemnurilor sale, un însemnat număr de călugări de prin mînăstiri și schituri «sînt gata a muri pentru patria lor și a se face martiri»³⁴).

Cu alt prilej el spune că «adevăratul prințip al libertății și egalității s-a tipărit adînc în lespezile inimii mele, încît numai mormîntul le va șterge»³⁵).

După revoluția de la 1848 drumul pe Valea Prahovei către Brașov se deschide neconținut, așa că mînăstirea Sinaia ajunge un loc de popas și adăpost neîndestulător față de mulțimea călătorilor. De aceea, la 24 august 1859, Ministerul Cultelor trimete la Sinaia pe arhitectul mînăstiresc Ioan Slater, ca să vadă cîte odăi mai trebuiesc adăogate «după spusa egumenului» și să întocmească «un plan și un deviz cu toată economia putincioasă»³⁶).

La 9 februarie 1860 arhitectul Slater răspunde că egumenul nu este de părere să se mai adauge încăperi noi, că dorește numai să se facă «reparații care sînt de neapărată trebuință» la cele două rînduri de case din curtea bisericii mari. «...Cît privește partea mînăstirii cea veche, unde locuiesc călugării, aceasta este într-o stare prea proastă» pentru că pardoseala chiliilor este mai jos decît curtea bisericii și sînt prea jos boltite, ferestrele și ușile prea mici, din care pricină au igrasie. «Fiindcă este cu neputință de a face la această clădire o reparație cuvicioasă», după socoteala sa trebuiesc dărîmate și să se clădească altele din nou. În privința încăperilor pentru mosafiri, acestea «se află în număr prea puțin» iar acest neajuns se va mări neconținut după ce se va săvîrși șoseaua «și nu va ajunge nici numărul înzecit al acestor încăperi». Ca atare este de aceeași părere cu starețul «să se clădească la piciorul mînăstirii și lîngă șoseaua din nou un hotel cu 50 încăperi și cu dependențele trebuincioase»³⁷). Clădirea acestui hotel s-a început însă abia în anul 1869, terminîndu-se în 1871. În anul 1880, Eforia este împuternicită să vîndă din vatra mînăstirii 50 ha. celor ce ar dori să-și clădească vile pentru locuit vara, iar 25 ha. să se dea fără plată țăranilor, cari ar voi să se așeze în Sinaia. Eforia însăși clădește case, cu plata în rate și încet, încet, în jurul mînăstirii ia ființă localitatea Sinaia de azi, recunoscută comună urbană încă din anul 1880³⁸).

În anul 1873 mînăstirea a fost silită să facă un schimb de terenuri cu casa Crețulescu, primind munții Pietricica, Pîraele și Cazacu și dînd în loc muntele Piatra Arsă, cu toată întinderea pe care s-a clădit apoi între 1875—1883 castelul Peleş.

În anul 1892, sub starețul Nifon, Eforia a zidit din temelie, la intrarea dinspre miazăzi din curtea bisericii mari, o clopotniță falnică de pia-

trebuincioasă» (Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 92). În bugetul pe 1858 aflăm la venituri suma de 251.380 lei, dintre care 174.380 lei au fost trecuți în folosul spitalului Colțea (*ibidem*, p. 94).

33. *Anul 1848 în Principatele Române*, t. II, București, 1902, p. 369.

34. *Ibidem*, p. 148.

35. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 88.

36. *Ibidem*, p. 94.

37. *Ibidem*, p. CCXXII.

38. *Ibidem*, p. 109.

tră. Cu acest prilej s-au reparat și cele două rînduri de case din curtea bisericii mari. În casele dinspre miazăzi au fost așezate atunci muzeul și biblioteca înființate prin strădania inimosului stareț Nifon. Muzeul cuprinde odoare bisericești vechi, strînse de pe la toate mînaștirile și schiturile metoașe ale Eforiei Spitalelor Civile ³⁹), iar în bibliotecă se păstrează mai multe manuscrise, cărțile vechi de slujbă dela metoașele Eforiei și cîteva mii de cărți strînse în decursul vremii.

În anul 1903, după reparații care au durat mai mulți ani, s-a re-deschis pentru slujbă biserica mare, zugrăvită atunci din nou, acoperită cu tablă de aramă și luminată electric ⁴⁰).

În sfîrșit, în anii 1908—1909, Eforia a preînnoit și casele din curtea bisericii vechi, în deosebi pe cele dinspre răsărit, care adăpostesc azi stăreția și pe care le ruinase focul întîmplat cu un an în urmă, în ziua de Bobotează.

*

Dar, în afară de trecutul său istoric, mînaștirea Sinaia are o însemnătate deosebită și în ce privește arhitectura bisericii sale vechi. Ctitoria spătarului Mihail Cantacuzino este socotită una dintre cele dintîi clădiri din țara noastră, la care apar întocmiri, înfățișări și lucruri cu totul noi — neîntîlnite la alte lăcașuri sfinte zidite pînă atunci — și de la care au luat începătură apoi frumosul stil muntean din veacul XVIII-⁴¹). Făptura sa aparte este forma dreptunghiulară pe afară a celor trei sînuri, în chipul crucii latine, precum și înfățișarea prea mult turtită a bolților laterale în interior. Dreptaceea, pare netăgăduit faptul că boierii Cantacuzini, prin întinsa lor cultură și prin marile lor avuții, au contribuit în mare parte la făurirea și închegarea arhitecturii noi românești din veacul al XVIII-lea, prin iscușii meșteri streini aduși de ei din Dalmația, sau chiar din Italia, unde învățaseră carte Constantin stolnicul și Mihail spătarul ⁴²).

Biserica aceasta are 15 m. lungime și 6 m. lărgime în afară la pridvor. Ea cuprinde următoarele însușiri în privința clădirii și a împodobirii, care îi dau o înfățișare cu totul deosebită:

Înfățișarea din afară, de cruce latină, care nu se întîlnește la nici o altă biserică de la noi, rămînînd singura în acest chip.

Forma profilelor care sînt lucrate toate la fel, mai ales la ciubucele din afară, atît la zidul bisericii, cît și la turla și la temelia lor, precum și la nașterea arcurilor și a bolților dinlăuntru. Aceste profile înlocuiesc tradiționalul ciubuc cu zimți de cărămidă, de obîrșie bizantină.

Chenarele fațadelor sînt dreptunghiulare, avînd flori zugrăvite al fresco dealungul lor, în lipsa îndătinatului brîu care încinge biserica.

Podoabele sculptate în piatră, care sînt o însușire a ctitoriilor spătarului Mihail Cantacuzino, se văd mai ales la stîlpii pridvorului, la fe-

39. Cf. N. Iorga, *Icoanele dela muzeul Sinaia*, în «*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*», an. XXIV (1931), fasc. 68, pp. 61-65.

40. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 100. Despre sfințirea bisericii mînaștirii Sinaia, în ziua de 26 mai 1903, vezi rev. *Biserica Ortodoxă Română*, an. XXVII (1903), pp. 321-333.

41. Cf. N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, IV, Noul stil din veacul al XVIII-lea, în «*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*», an. XXIX (1936), fasc. 87-90, p. 106.

42. N. Iorga, *Genealogia Cantacuzinilor*, București 1902, pp. 292, 341-343.

restre și la ușă. Pridvorul are bolți largi rotunde, capitelele pe care ele se sprijină au rotocoale la colțuri, iar ghirlande de flori sînt înfășurate pe fusul stîlpilor.

Clopotnița de pe pronaos în loc de a sta pe zidurile lui, este rezemată mai mult de zidurile pridvorului. Ea este joasă și în formă pătrată, avînd cîte o deschidere largă de fiecare față. Turla Pantocratorului este mai înaltă și în opt muchii.

Naosul bisericii are înfățișarea unui cerc peste care se ridică patru arcuri rezemate pe console cu trăsături largi, primind pe ele cele patru bolți pe care se sprijină turla mare.

Pronaosul este mic, dreptunghiular, cu bolta rotundă și cu scara clopotniței ascunsă în zid.

Mînăstirea Sinaia și-a păstrat o parte din chiliile vechi, nu prea încăpătoare, cu bolți joase și cu înriuriri care par a fi adus la noi în țară de către meșterii Cantacuzinilor. În colțul de apus se află micul paraclis, care și-a păstrat farmecul vechimii lui.

*

Așa s-a depănat trecutul și făptura mînăstirii Sinaia de la întemeiere și pînă azi, cu ctitori darnici și evlavioși, cu stareți vrednici și pricepuți, cu vremuri de înflorire ori de grea cumpănă, cu avînturi și încetiniri, cu primejdii de războaie și de răvășire.

Între zidurile acestei obști se află tănuită o parte din viața de două veacuri și jumătate a călugărismului românesc, cu pildele lui bune de muncă și rugăciune, cu jertfele lui curate de sprijin și ocrotire, cu îndemnuri necontenite spre credință și virtute.

Iar în anii din urmă, prin stăruință și chivernisirea Prea Fericitului Patriarh Justinian și cu sprijinul larg dat de Ministerul Cultelor, ctitoria aceasta veche a fost chemată iarăși la viață spre a împlini rosturi potrivite cu așezarea ei. În acest chip în anul 1951 s-a dres și s-a refăcut aripa chiliilor din curtea bisericii mari, cu menirea de a adăposti în ele, pe timpul verii, preoți și slujbași din cîrmuirea bisericească veniți aici să se odihnească în aerul curat și înviorător al brazilor de munte.

Deasemenea în cursul anului 1952 s-a spălat atît pictura în ulei dela biserica mare, cît și pictura în frescă de la biserica veche, făcîndu-se și unele reparații acolo unde era stricată. În acest scop Ministerul Cultelor a acordat suma de 500.000 lei, iar lucrarea a fost executată în cele mai bune condițiuni de prof. pictor Ștefan Constantinescu.

Diacon Prof. GH. I. MOISESCU